

Finansowe uwarunkowania działalności prospołecznej polskich banków spółdzielczych

Financial determinants of pro-social activities of Polish cooperative banks

Sławomir Juszczyk, Marta Idasz-Balina

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego, Wydział Nauk Ekonomicznych

Streszczenie. Głównym celem badań było określenie kluczowych czynników finansowych warunkujących poziom wsparcia przekazywanego na rzecz społeczności lokalnych w ramach działalności związanej ze społeczną odpowiedzialnością biznesu przez polskie banki spółdzielcze. Badania przeprowadzono na grupie 56 banków spółdzielczych. Na podstawie przeprowadzonych badań stwierdzono m.in. że działalność prospołeczna banków spółdzielczych uwarunkowana była przede wszystkim wielkością banku. Ponadto stwierdzono, że banki spółdzielcze decyzyje na temat wielkości środków przekazywanych na cele społeczne podejmują głównie w odniesieniu do bieżącej sytuacji (tj. aktualny zysk, wielkość obliża kredytowego oraz liczba klientów) oraz z uwzględnieniem zachowania bezpieczeństwa finansowego wyrażonego poziomem współczynnika wypłacalności z roku ubiegłego.

Słowa kluczowe: działalność społeczna • bank spółdzielczy • efektywność

Abstract. The main purpose of the research was to determine the key factors shaping the amount of support provided to local communities in the framework of CSR activities by Polish cooperative banks. The research was carried out on a group of 56 co-operative banks. Based on the conducted research, it was found that the social activities of co-operative banks were determined primarily by the size of the bank. In addition, it was found that cooperative banks make decisions on the amount of funds transferred for social purposes based especially on the current situation (i.e. current profit, credit debt size and number of customers) and taking into account the financial security expressed as the level of the solvency ratio from the previous year.

Keywords: pro-social activities • cooperative bank • internal determinants • efficiency

Wstęp

Działalność banków we współczesnym świecie wywiera istotny wpływ na całą gospodarkę i społeczeństwo. Społecznie odpowiedzialne zarządzanie bankiem jest trudną kwestią, gdyż często oczekiwania interesariuszy względem banków są rozbieżne. Do grup interesariuszy (ang. *stakeholders*) instytucji bankowych zalicza się: pracowników banku, klientów, akcjonariuszy oraz społeczeństwo, w obrębie którego działa dana instytucja. Przedsiębiorstwa bankowe są zmuszone godzić oczekiwania tych grup interesariuszy, przy tym muszą uwzględniać oczekiwania swoich właścicieli, którzy liczą na pomnożenie zainwestowanego kapitału. Dlatego też odpowiedzialna działalność banku będzie postrzegana w różny sposób w zależności od grupy interesariuszy, której będzie dotyczyła. Dodatkowo banki jako instytucje zaufania publicznego odgrywają szczególną rolę w systemie gospodarczym. Wynika to z funkcji, jakie instytucje bankowe pełnią (Kata, 2013). Pierwsza z nich to funkcja komercyjna, która wskazuje na bank w kontekście podmiotu rynkowej sfery gospodarki, którego aktywność jest nastawiona na osiąganie korzyści właścicieli oraz korzyści własnych sprzężonych z korzyściami dla właścicieli. Druga z funkcji, tj. funkcja służebna wskazuje na pewne cechy działalności banku, jako podmiotu społecznego, mającego jak najlepiej służyć społeczeństwu i posiadającego określone powinności społeczne.

Warto pokreślić, że banki spółdzielcze różnią się pod wieloma względami od banków komercyjnych. Są one wyjątkowymi podmiotami ekonomii społecznej, gdyż w prowadzeniu swojej działalności obok celu ekonomicznego ważnym elementem ich działalności jest spełnianie misji społecznej. Funkcjonowanie banków spółdzielczych nie opiera się jedynie na maksymalizacji zysku przy jednoczesnej minimalizacji ryzyka, jak to jest w przypadku banków komercyjnych, ale w swojej działalności zaspokajają potrzeby swoich udziałowców i społeczności lokalnej, a także dążenie do rozwoju rynków lokalnych.

Bank spółdzielczy jest wyjątkowym przykładem instytucji, która z jednej strony jest nierozłącznym elementem współczesnych globalnych rynków finansowych, z drugiej zaś jest sercem lokalnych systemów finansowych (Szpringer, 2009). Przez dekady funkcjonowały one, bazując na ideach samopomocy i wzajemnego wsparcia połączonych z działalnością na rzecz swoich członków oraz rynków i społeczności lokalnych (Alińska, 2008). Stąd też bank spółdzielczy uważany jest za podmiot finansowy, należący do członków będących jednocześnie jego właścicielami i klientami (Balina, 2016). Banki spółdzielcze tworzone są przez osoby pochodzące z tej samej społeczności lokalnej, bądź przez osoby przynależne do tej samej grupy zawodowej lub działające dla osiągnięcia wspólnego celu (Babbie, 2001). Dlatego idea spółdzielczości oraz samych banków spółdzielczych jest tak głęboko zakorzeniona w świadomości społeczności lokalnych, a banki spółdzielcze w istotnym zakresie wspierają i uczestniczą w zrównoważonym rozwoju lokalnym (Golec, 2010). Część regionów Polski dzięki bankom spółdzielczym uniknęła, zatem wykluczenia społecznego i finansowego spowodowanego brakiem dostępu do usług bankowych.

Banki spółdzielcze należą do grona podmiotów ekonomii społecznej, gdyż obok realizacji celów ekonomicznych ważnym elementem ich działalności jest realizacja misji społecznej. Funkcjonowanie banków spółdzielczych nie opiera się

wyłącznie na ich dążeniu do maksymalizacji zysku, jak to ma miejsce w przypadku banków komercyjnych, ale w swojej działalności zaspokajają one przede wszystkim potrzeby swoich udziałowców i społeczności lokalnej. Ponadto banki spółdzielcze dążą także do rozwoju rynków lokalnych na terenie, których prowadzą działalność (Balina, Kowalski, Różyński, 2014). Dlatego też banki spółdzielcze różnią się istotnie od banków komercyjnych m.in. pod względem formy prawnej, celów biznesowych, wielkości oraz historii. Co ważniejsze, podstawowe działania banków spółdzielczych opierają się na solidarności i współpracy w ramach lokalnych społeczności, które mają za zadanie wspieranie rozwoju obszarów wiejskich oraz małych miast, przez co przyczyniają się po części do zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich (Bąk i Kulawczuk, 2009).

Rozpatrując wymiar społeczny działalności banków spółdzielczych, w pierwszej kolejności należy podkreślić niedoskonałość działań informacyjnych zarówno na poziomie samych spółdzielni, jak i całego sektora bankowości spółdzielczej (Balina, 2013). Mimo wskazywania na społeczny kontekst funkcjonowania tych banków, ocena działalności w dalszym ciągu dokonywana jest głównie w wymiarze finansowym, podczas gdy łączna ocena ich funkcjonowania powinna uwzględniać również wymiar społeczny (Campbell, Moore, Metzger, 2002). Mając zaś na uwadze różne znaczenia społecznych aspektów działalności poszczególnych instytucji, uwzględnienie w ocenie również społecznego wymiaru działalności banków spółdzielczych dałoby pełniejszy obraz efektów ich działalności (Balina i in., 2014). Pozwoliłoby to m.in. na uwzględnienie w ocenie ekonomicznej trudniejszych warunków prowadzenia działalności przez banki spółdzielcze na terenach wiejskich i miejsko-wiejskich. W związku z tym na poziomie sektorowym do oceny wymiaru społecznego działalności banków spółdzielczych istotne byłoby gromadzenie informacji uwypuklających społeczny charakter bankowości spółdzielczej i ich upublicznianie (Miles i Munilla, 2005). Przykładowo, Europejskie Stowarzyszenie Banków Spółdzielczych w publikowanych danych statystycznych oprócz grupy wskaźników typowo ekonomiczno-finansowych prezentuje grupę wskaźników dotyczących społecznego wymiaru bankowości spółdzielczej, takich jak: dynamika wzrostu liczby członków, udział nadwyżki finansowej przeznaczonej na cele społeczne, czy np. wskaźnik udziału członków w walnym zgromadzeniu (Szambelańczyk, 2008).

Społeczny wymiar działalności banku spółdzielczego, który powinien być wykorzystany przy jego ocenie, dobrze by składał się z takich zasad, jak (Cannon, 1992):

- wyraźna orientacja na społecznie użyteczne cele przedsięwzięć,
- oddolny obywatelski charakter inicjatyw,
- specyficzny, możliwie demokratyczny system zarządzania,
- możliwie partycypacyjny charakter działań,
- ograniczona dystrybucja zysków.

Warto jednak pamiętać, że powyższy zestaw zasad nie musi zostać spełniony w pełni, aby jakieś przedsiębiorstwo uznać za prospołeczne. Również od przedsięwzięcia zaliczanego do sektora ekonomii społecznej nie wymaga się spełnienia wszystkich kryteriów, lecz tylko większości z nich. Problemem związanym z określeniem

użyteczności społecznej działalności banków spółdzielczych jest rozstrzygnięcie, czy podstawowym motywem funkcjonowania banków jest interes ekonomiczny przejawiający się wysokim poziomem efektywności czy też jest on jedynie instrumentem dla realizacji celów społecznych (Carroll, 2004). Przykładem takiego stanu rzeczy jest to, że w Polsce tylko 27% spółdzielni deklaruje cele społeczne, jako najważniejsze motywy podejmowanie działalności gospodarczej. Najważniejszym zaś motywem, wskazywanym przez kierownictwo spółdzielni jest poprawa sytuacji materialnej jej członków i pracowników.

Kolejnym elementem związanym ze społecznym charakterem bankowości społecznej jest to, że cele społeczne mogą być deklarowane i realizowane w odniesieniu do lokalnego środowiska, tj. określonej społeczności (Chemmanur i Fulghieri, 1994). Omawiana reguła przejawia się tym, że banki spółdzielcze najczęściej ograniczają zasięg swojej działalności społecznej do terenu, na którym prowadzą działalność i dystrybucję usług. Dlatego też w swoich deklaracjach strategicznych banki te często wskazują kwestie zaspokajania potrzeb swoich członków i klientów, ale tylko w pewnym środowisku lokalnym (McDonaldd i Rundle-Thiele, 2008). Istotne jest jednak, aby w ślad za określonymi deklaracjami tworzone były i udostępniane społeczeństwu informacje o faktycznie podejmowanych działaniach społecznych. Wydaje się, że niekiedy brak wiedzy o podejmowanych działaniach społecznych i specyfice funkcjonowania banków spółdzielczych może być przyczyną niedostrzegania ich funkcji społecznych (Kornelik, 2009). W praktyce cel społeczny realizowany jest m.in. przez świadczenie usług finansowych na terenie ekonomicznie trudnym, oferowanie usług finansowych, w tym kredytów dla finansowo słabszych klientów, przeciwdziałanie wykluczeniu finansowemu, propagowanie korzystania z usług bankowych oraz wszechstronne wspieranie społeczności lokalnych.

Materiał i metody

Celem głównym badań było określenie współzależności między wybranymi czynnikami ekonomiczno-finansowymi a wielkością wsparcia przekazywanego na rzecz społeczności lokalnych w ramach działalności związanej ze społeczną odpowiedzialnością biznesu banków spółdzielczych w Polsce. Mając na uwadze skuteczne rozpoznanie podjętego zagadnienia do badań przyjęto siedmioletni okres badawczy obejmujący lata 2009–2015, tj. począwszy od pierwszego pełnego roku po wystąpieniu kryzysu finansowego. Mając na uwadze realizację przyjętego celu, wykorzystano dane pierwotne i wtórne.

Dane pierwotne zgromadzono podczas badania ankietowego przeprowadzonego wśród zarządzających bankami spółdzielczymi oraz klientów banków spółdzielczych. Badania prowadzono w drugiej połowie 2016 r. W pierwszym etapie badań ankiety wysłano pocztą elektroniczną do wszystkich banków spółdzielczych funkcjonujących w Polsce według stanu na dzień 31 grudnia 2015 r. Wypełnione ankiety otrzymano z 62 banków spółdzielczych, przy czym w przypadku 6 banków zawierały one istotne braki, które spowodowały wyłączenie tych podmiotów z badań. Ostatecznie do badań wykorzystano dane pochodzące z 56 banków spółdzielczych, co stanowiło blisko 10% popu-

lacji generalnej. Wtórne źródła materiału stanowiły sprawozdania finansowe zawarte w Monitorze Spółdzielczym B, dane statystyczne Komisji Nadzoru Finansowego, dane statystyki masowej dotyczące Unii Europejskiej oraz Polski, a także dane liczbowe badanych banków.

W celu określenia zależności między wybranymi zmiennymi wykorzystano współczynnik korelacji linowej Pearsona (Borkowski, Dudek, Szczęsny, 2003; Grabiński, Wydymus, Zeliaś, 1982). Należy nadmienić, że do oceny siły związku korelacyjnego między badanymi cechami wykorzystano przedziały istotności zależności korelacyjnych zaproponowane przez Starzyńską (2006).

Wyniki i dyskusja

Mając na uwadze realizację celu głównego, podjęto próbę określenia wpływu wybranych czynników na wielkość wsparcia przekazywanego przez bank na rzecz społeczności lokalnych, w ramach działalności związanej ze społeczną odpowiedzialnością biznesu. W tym celu określono zależność korelacyjną między wybranymi czynnikami charakteryzującymi bank spółdzielczy, takimi jak: zysk netto (tys. zł), ROA (%), ROE (%), C/I, NPL (%), TCR (%), suma bilansowa (tys. zł), fundusze własne ogółem (tys. zł), depozyty ogółem (tys. zł), kredyty ogółem (tys. zł), liczba rachunków ogółem (szt.), liczba członków banku (szt.), a ogólną kwotą środków przekazywanych na działalność prospołeczną przez bank (tys. zł), liczbą wspieranych inicjatyw prospołecznych (szt.) oraz udziałem środków przekazywanych na działalność prospołeczną przez bank w jego zysku netto. Informacje na temat środków przeznaczonych na cele społeczne pochodziły z przeprowadzonych ankiet. Do badań przyjęto, że będą to kwoty przeznaczone przez badane banki na działalność prospołeczną.

Z przeprowadzonych analiz wynika, że relatywnie wyższy poziom korelacji z ogólną kwotą środków przekazywanych na działalność prospołeczną przez bank spółdzielczy stwierdzono w przypadku zysku netto (-26,6%), sumy bilansowej (-26,2%), funduszy własnych (-27,0%), depozytów ogółem (-26,4%) oraz kredytów ogółem (25,8%). Wyniki badań wskazują na istnienie wyraźnej, ale niskiej zależności korelacyjnej. Warto zauważyć, że we wszystkich wskazanych przypadkach współczynnik korelacji był ujemny, co może wskazywać na to, że wraz ze wzrostem wielkości banku wyrażonej sumą bilansową, wielkością funduszy, depozytów ogółem, kredytów ogółem i zysku netto malał udział środków przeznaczanych przez bank na działalność społeczną w zysku netto. Może to oznaczać, że większe banki proporcjonalnie mniej środków przeznaczały na działalność prospołeczną skierowaną na rzecz społeczności i rynków lokalnych. Jednak aby dokładnie stwierdzić kierunek oddziaływania między badanymi zmiennymi, należałoby dokonać dodatkowych obliczeń. W przypadku pozostałych zmiennych poziom korelacji był statystycznie nieistotny.

Dokonując analizy zależności korelacyjnej między badanymi cechami banku a liczbą wspartych przez bank inicjatyw, stwierdzono, że tylko w przypadku jednej zmiennej, określającej poziom ROE, zależność ta była wyraźna, ale niska. Warto zauważyć, że w tym przypadku współczynnik korelacji był dodatni, co oznaczało, że wraz ze wzrostem rentowości funduszy własnych banku spółdzielczego, rosła liczba wspie-

Tabela 1. Tabela korelacji liniowej Pearsona między środkami przeznaczonymi na działalność prospołeczną przez badane banki spółdzielcze a wybranymi cechami
Table 1. Pearson's linear correlation table between the funds allocated for social activities by the examined cooperative banks and the selected features

Wyszczególnienie / Item	Suma bilansowa (tys. zł) Balance sheet total (thous. PLN)	Fundusze własne ogółem (tys. zł) Total equity (thous. PLN)	Depozyty ogółem (tys. zł) Total deposits (thous. PLN)	Kredyty ogółem (tys. zł) Total loans [thous. PLN]	Liczba rachunków ogółem [szt.] Total number of accounts (pcs)	Liczba członków banku (szt.) Number of bank members (pcs)
Udział kwoty darowizn w zysku (%) / Share of donations in profit (%)	-0,262	0,270	-0,264	-0,258	-0,131	-0,157
Liczba darowizn (szt.) Total donations (pcs)	-0,044	-0,056	-0,035	-0,053	0,076	-0,028
Kwota darowizn ogółem (zł) Total donation amount (PLN)	0,191	0,193	0,188	0,214	0,301	0,045

Źródło: Badania własne
 Source: Author's study

Tabela 2. Tabela korelacji liniowej Pearsona między środkami przeznaczonymi na działalność prospołeczną przez badane banki spółdzielcze a poziomem ich efektywności
Table 2. Pearson's linear correlation table between the measures for pro-social activities by the cooperative banks examined and the level of their effectiveness

Wyszczególnienie / Item	Zysk netto (tys. zł) Net profit (thous. PLN)	ROA (%)	ROE (%)	C/I	NPL (%)	TCR (%)
Udział kwoty darowizn w zysku (%) / Share of donations in profit (%)	-0,266	-0,080	-0,142	-0,128	-0,041	0,074
Ogółem liczba darowizn (szt.) / Total donations (pcs)	0,042	-0,021	0,237	-0,104	-0,019	-0,128
Kwota darowizn ogółem (zł) Total donation amount (PLN)	0,269	-0,033	0,109	-0,049	0,083	-0,270

Źródło: Badania własne
 Source: Author's study

ranych przez niego inicjatyw prospołecznych. Banki spółdzielcze o wyższym poziomie ROE są na ogół mniejsze i znajdują się przeważnie na obszarach wiejskich. W przypadku natomiast pozostałych zmiennych poziom zależności korelacyjnej był niski.

Interesującym zagadnieniem była zależność między kwotą przekazanych darowizn a wybranymi cechami określającymi bank. W tym przypadku istotny poziom korelacji zaobserwowano w przypadku takich zmiennych, jak: kredyty ogółem, liczba rachunków klientów banku, zysk netto oraz poziom współczynnika wypłacalności.

Najwyższy poziom korelacji odnotowano w przypadku liczby rachunków klientów w banku – korelacja na poziomie 30% oznacza, że im więcej klientów posiadał bank tym więcej środków przeznaczał na cele społeczne. Może to być związane z chęcią pozyskania przez bank większej liczby klientów oraz zatrzymaniem dotychczasowych klientów banku. W przypadku zmiennych określonych jako zysk netto oraz TCR, współczynnik korelacji względem ogólnej kwoty przeznaczonej przez bank na cele społeczne wyniósł blisko 27%, przy czym w przypadku zysku netto był on dodatni, a w przypadku TCR był ujemny. Może to wskazywać na to, że banki spółdzielcze, które uzyskiwały wyższe wyniki finansowe, chętniej dzieliły się nim ze społecznościami na obszarze prowadzonej działalności. W przypadku TCR oznaczało, że wraz ze wzrostem współczynnika wypłacalności banki przeznaczały mniejszą kwotę na działania prospołeczne. Mogło to wynikać, z tego, że współczynnik wypłacalności po części wpływa na rentowność działalności bankowej, co w przypadku zbyt wysokiego poziomu współczynnika wypłacalności często skutkuje jego niższą rentownością, a tym samym ogranicza bank co do możliwości podejmowania działań na rzecz społeczności lokalnych w określonym zakresie.

Podsumowanie

Celem głównym badań było określenie czynników wewnętrznych charakteryzujących wielkość wsparcia przekazywanego na rzecz społeczności lokalnych w ramach działalności związanej ze społeczną odpowiedzialnością biznesu przez polskie banki spółdzielcze. Badania przeprowadzono na grupie 56 banków spółdzielczych, co stanowiło blisko 10% wszystkich banków spółdzielczych działających w Polsce, w związku z tym uzyskane wyniki badań nie mogą być uogólniane na wszystkie banki spółdzielcze prowadzące działalność w Polsce. Niemniej mogą one stanowić pomocnicze źródło informacji dla menedżerów i członków banków spółdzielczych przy podejmowaniu decyzji dotyczących wsparcia działalności społecznej w warunkach lokalnych. Na podstawie przeprowadzonych badań stwierdzono, że:

- Udział kwoty darowizn w zysku banku był zdeterminowany przede wszystkim wielkością banku (tj. sumą bilansową, funduszami własnymi, depozytami ogółem i kredytami ogółem) oraz poziomem zysku netto. Co ważniejsze, współczynniki korelacji między tymi cechami we wszystkich przypadkach były ujemne, co może świadczyć o tym, że większe banki proporcjonalnie mniej środków z zysku przeznaczały na działalność prospołeczną skierowaną na rzecz społeczności i rynków lokalnych, tym samym banki mniejsze, częściej zlokalizowane na terenach wiejskich, przeznaczały większą część zysku na rzecz społeczności lokalnej.

- Analizy wykazały, że w przypadku ogólnej kwoty środków przekazanych na działalność społeczną przez banki spółdzielcze najsilniej skorelowane okazały się następujące zmienne: kredyty ogółem, liczba klientów banku oraz zysk netto.

Bibliografia

- Alińska, A. (2008). *Instytucje mikrofinansowe w lokalnym rozwoju społeczno-gospodarczym. Monografie i Opracowania 558*. Warszawa: Oficyna Wydawnicza SGH.
- Balina, R. (2016). Efektywność polskich banków spółdzielczych w zależności od płci osoby pełniącej funkcję prezesa zarządu. *Problemy Drobnych Gospodarstw Rolnych*, 1, 5–13
- Balina, R. (2013). Efektywność banków spółdzielczych w zależności od charakteru prowadzonej działalności. *Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu*, 15(3).
- Balina, R., Kowalski, O., Różyński, J. (2014). Effective management of own funds in Polish cooperative banks. *Chinese Business Review*, 13, 3, 154–161
- Balina, R., Kowalski, O., Różyński, J., Malesa, K. (2014). Trends in Polish cooperative banking sector as seen by its management. *China-USA Business Review*, 13(3), 172–177.
- Babbie, R.E. (2001). *The Practice of Social Research*. Wadsworth, USA.
- Bąk, M., Kulawczuk, P. (2009). *Społeczna odpowiedzialność instytucji finansowych*. Warszawa: Instytut Badań nad Demokracją i Przedsiębiorstwem Prywatnym.
- Borkowski, B., Dudek, H., Szczesny, W. (2003). *Ekonometria. Wybrane zagadnienia*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Campbell, D., Moore, G., Metzger, M. (2002). Corporate philanthropy in the UK 1985–2000: Some empirical findings. *Journal of Business Ethics*, 39(1/2), 29–41.
- Cannon, T. (1992). *Corporate responsibility*. London: Pitman Publishing.
- Carroll, A.B. (1991). The pyramid of corporate social responsibility: toward the moral management of organizational stakeholders. *Business Horizons*, 34(4), 39–48.
- Carroll, A.B. (2004). Managing ethically with global stakeholders: A present and future challenge. *The Academy of Management Executive*, 18(2), 114–122.
- Chemmanur, T., Fulghieri, P. (1994). Investment bank reputation, information production, and financial intermediation. *Journal of Finance*, March, 49(14), 57–79.
- Dobre partnerstwo – teoria a praktyka: jak instytucje finansowe budują współpracę na korzyść lokalnych społeczności* (2014). Warszawa: Instytut Jagielloński.
- Golec, M. (2010). *Społeczne uwarunkowania działalności banków spółdzielczych*. W: M. Stefański (red.), *Banki spółdzielcze w Polsce w warunkach kryzysu finansowego i gospodarczego*. Włocławek: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Humanistyczno-Ekonomicznej we Włocławku.
- Grabiński, T., Wydymus, S., Zeliaś, A. (1982). *Metody doboru zmiennych w modelach ekonometrycznych*. Warszawa: PWN.
- Hausner, J. (red.) (2008). *Przedsiębiorstwa społeczne w Polsce. Teoria i praktyka*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie.
- Kata, R. (2013). Społeczna odpowiedzialność banków spółdzielczych w Polsce. *Roczniki Naukowe SERIA*, XV, 2, 144–151.
- Korenik, D. (2009). *Odpowiedzialność banku komercyjnego. Próba syntezy*. Warszawa: Wydawnictwo Difin.
- McDonald, L.M., Rundle-Thiele, S. (2008). Corporate social responsibility and bank customer satisfaction. *International Journal of Bank Marketing*, 26(3), 170–182.
- Miles, L.S., Munilla, M.P. (2005). The corporate social responsibility continuum as a component of stakeholder theory. *Business and Society Review*, 110(4), 371–387.
- Starzyńska, W. (2006). *Podstawy statystyki*. Warszawa: Wydawnictwo Difin.

- Szambelańczyk, J. (2008). *Banki spółdzielcze w Polsce w procesach zmian systemowych*. Poznań: Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu.
- Szpringer, W. (2009). *Społeczna odpowiedzialność banków. Między ochroną konsumenta a osłoną społeczną*. Warszawa: Wolters Kluwer Polska.

Zaakceptowano do druku – Accepted for print: 23.07.2018

Do cytowania – For citation:

Juszczak, S., Idasz-Balina, M. (2018). Finansowe uwarunkowania działalności prospołecznej polskich banków spółdzielczych [Financial determinants of pro-social activities of polish cooperative banks]. *Problemy Drobnych Gospodarstw Rolnych – Problems of Small Agricultural Holdings*, 2, 17–25. doi: <http://dx.doi.org/10.15576/PDGR/2018.2.17>